

Systemkritiker: Demokratiet må kunne tåle kritik

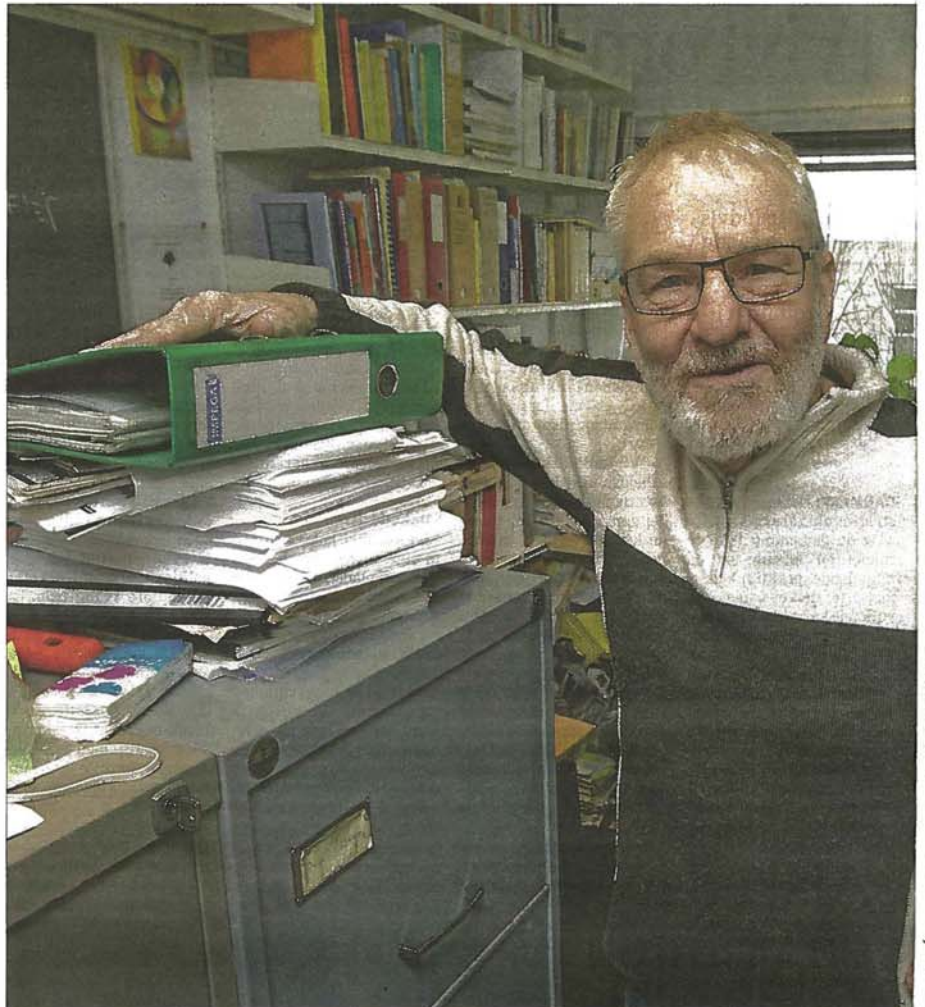
SINDELAG: Lektor i matematik, der selv kom til Danmark på grund af det vesttyske »berufsverbot«, advarer mod overvågning og ansattes frygt for at ytre sig frit.

ske samtale og deltagelsen i demokratiet under pres. Det mener Bernhelm Booss-Bavnbek, lektor i matematik på Roskilde Universitet, som kom til Danmark i 1977 på grund af det vesttyske »berufsverbot«, der betød, at systemkritiske - typisk venstreorienterede - mennesker blev udelukket fra offentlige job.

Giver mindelser

- Vi er ved at indføre tilstande, der giver mindelser om dengang, siger Bernhelm Booss-Bavnbek, der i 1975 stod over for fastansættelse som direktør for et tværvidenskabeligt matematisk center i Bielefeld. Men selv om universitetet og videnskabsministeriet bakkede ham op, var undersøgelseskommissionen mere optaget af, at han havde været opstillet til et delstatsvalg for det tyske kommunistparti, end af hans akademiske kompetencer.

- Berufsverbot var særligt, fordirstaten, myndighederne og domstolene netop brugte det, at en ansøger havde benyttet sine formelle grund-

Af Tine Fasmer

SJÆLLAND: Når forskere får dobbelt mundkurv på, og hverken må udtale sig om deres undersøgelser forud for regeringens landbrugsplan eller fortælle, at de ikke må sige noget. Når sms'er trukket ud af den arbejdsgiver-betalte mobil ender med at koste ansatte på AarhusHavn jobbet. Når dekanen ringer med kritik, så snart en universitetsansat har fået trykt en kronik. Og når ansatte på sygehuse og i kommuner undlader at ytre sig om arbejdsforhold og patienters og borgernes vilkår. Så er den demokrati-

lovssikrede rettigheder, som bevis for en ikke-demokratisk indstilling til den ty-

ske forfatning. Men trods alt ramte det relativt få mennesker. I dagens Danmark er

der langt mere gennemgribende midler til sindelagskontrol, og ansattes ytrings-

frihed kan begrænses langt mere effektivt, mener Bernhelm Booss-Bavnbek.

Studenteroprører og kommunist

SINDELAG: Hvordan gik det til, at en ung vesttysker blev kommunist under den kolde krig?

Af Tine Fasmer

SJÆLLAND: Hans tidlige erindringer udspiller sig i Garmisch-Partenkirchen, hvor familien var endt i den amerikanske zone efter at være flygtet foran den fremrykkende sovjetiske hær. Bernhelm Booss-Bavnbek er født i 1941.

- Jeg kan stadig huske den evige sult lige efter krigen, vi børn samlede de tabte korn på stubmarkerne, når bønderne havde høstet, og vi samlede svampe og spiste agern. Men mærkeligt nok kan jeg slet ikke huske, at vi frøs. Min far var blevet sat i

arbejde med at reparere togskinner, og jeg tror, han stjal kul.

I de seneste 39 år har lektoren i matematik været ansat på Roskilde Universitet. Hans kontor ser næsten ud, som om han har gemt hver eneste bog og hvert eneste stykke papir, han har haft i hånden i al den tid. I et hjørne står et billede af Lenin halvt i skjul af en bogstak.

En hadsk stemning

Hvorfor tilslutter en vesttysker sig kommunistpartiet under den kolde krig?

- Jeg var nok påvirket af mit barndomshjem. Min mor var jurist, og efter krigen fik hun som sagfører mange henvendelser fra jøder, der bad om hjælp til at udforske, hvad der var sket med deres pårørende, og som søgte erstatning fra staten.

Bernhelm Booss-Bavnbek blev formand for studenter-

rådet på universitet i Bonn i 1966, da studenteroprøret ulmede overalt i Vesteuropa. I Vesttyskland var der en del mere på spil end de danske krav om flere studenterrepræsentanter i studienævnet og modstand mod »professorvældet«.

- Hele uddannelsessystemet i Vesttyskland var ligesom alle offentlige institutioner stadig i 1960'erne og 1970'erne gennemsyret af gamle nazister. Der herskede en udbredt tavshed, hvor det slet ikke var muligt at beskæftige sig med nazitiden. Stemningen var hadsk. Selv om man ikke længere bare kunne smide systemkritikere i fængsel, ville de gamle nazister ikke finde sig i, at vi fik ansættelse som deres kolleger.

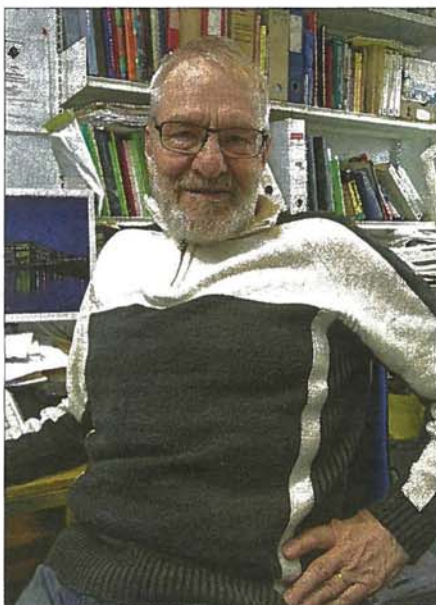
Det kommunistiske parti var stadig ulovligt, da den unge studenteraktivist accepterede en henvendelse fra partiet.

- Jeg tog imod invitationen af politisk nysgerrighed. Og der er jo intet så romantisk for et ungt menneske som et illegalt parti. Man kan spørge sig selv, om alle vores forholdsregler dengang om aldrig at have noter eller kende hinandens navne var overdrevne. Jeg frygter, at det spørgsmål er ved at vinde fornyet aktualitet. Men vi risikerede jo dengang trods alt ikke at komme i koncentrationslejr.

Han lod sig opstille til et delstatsvalg, da kommunistpartiet var blevet legalt. Men den beslutning kom imidlertid nogle år senere til at sætte en stopklods for hans fortsatte virke i Tyskland.

Idealer og det delte land
Hvordan påvirkede murens fald dig?

- Det er en meget kedelig historie. Folk har bragt så store ofre for at skabe en anden

Bernhelm Booss-Bavnbek er stadig ikke helt afklaret med, hvorfor sy stemet i DDR og Sovjetunionen brød sammen. Foto: Bjørn Armbjørn

Forleden var han medarrangør af en konference på RUC, der trak en linje fra

datidens Vesttyskland til nutidens ytringsfrihedsdebat, den ny offentligheds-

Ansættelsesforbud

»Berufsverbot« var det populære navn for Vesttysklands forbud mod ansættelse af mennesker med angiveligt forfatningsfjendtlige holdninger i offentlige job. Adenauer-kundgørelsen fra 1950 og siden ekstremist-kundgørelsen fra 1970, som den socialdemokratiske forbundskandsler Willy Brandt stod i spidsen for

ramte især venstreorienterede. Men også pacifister blev omfattet - f.eks. den dansksindede sydslesvigske politiker, lærer og senere chefredaktør Karl Otto Meyer. Han var suspenderet 1952-1954 som skoleleder pga. kristiske udtalelser om Tysklands oprustning, men blev genansat efter en retssag.

Lektor i matematik Bernhard Booss-Bavnbek er blandt andet bekymret over ytringsfriheden for ansatte i private og offentlige job. Foto: Bjørn Armbrjørn

lovs bremse for borgernes indsigt i ministeriernes virke og Edward Snowdens afsløring af efterretnings-tjenesternes overvågning af borgere - og sågar statsledere som Angela Merksel - aktivitet på internettet.

- Det er bekymrende, når ansatte ikke tør bruge deres ytringsfrihed, og det øger risikoen for korruption. Vi ser, hvor galt det kan gå, når bedrageriet i Volkswagen ikke blev afsløret tidligere. Det har næsten tvunget automobilkoncernen i knæ, siger Bernhard Booss-Bavnbek.

Han mener, at tendensen med flere løstansatte på det offentlige og det private arbejdsmarked medfører, at ansatte i højere grad tier om problemer og er lettere at afskedige, hvis de udtrykker kritik.

Frem til 10. maj viser Roskilde Universitetsbibliotek en engelsksproget planche-udstilling om »Den glemte historie om berufsverbot«. Der er offentlig, gratis adgang. sj@sn.dk

i nazismens slipstrøm

verden, under borgerkrigen i Sovjetunionen, de mange millioner som sultede ihjel under landbrugsreformerne, og de 20 millioner som blev dræbt i 2. verdenskrig. Det rystede mig dybt, at det bare brasede sammen. Men som naturvidenskabsmand er jeg naturligvis nødt til at spørge hvorfor. Når jeg og mine fysikerkolleger laver et forsøg, der slår fejl, er vi nogle gange nødt til at kassere det hele og gå tilbage på kontoret og udvikle en ny teori, fordi der er en grundlæggende fejl. Andre gange er det bare et lille skub til bordet, som får opstillingen til at virke. Jeg er stadig ikke afklaret med det. Det er svært at bedømme, om vi har fulgt en illusion, eller om man ikke skulle have givet op. Kina har jo valgt en vej med mere og mere privatisering.

Du har selv været udsat for sindelagskontrol og overvåg-

» Det bliver farligt, når lovgivning bliver hurtig og begrundet i, at »vi alle kan blive enige om de bedste hensigter«.

ning i Vesttyskland, hvordan ser du på Stasi (efterretningstjenesten i Østtyskland, red.), og de mange meddelere, der overvågede folk helt ind i familien og parforholdet?

- Hov, hov, hov. Efterretningsvæsenet i DDR kender jeg ikke noget nærmere til. Men efterretningsvæsenet havde vi jo også i Vesttyskland. Det var et delt land

med ekstrem overvågning i både øst og vest.

Hvordan ser det ideale samfund ud for dig i dag?

- Forudsætningen er i hvert fald en retsstatlig enhed. Jeg er ikke Hal Koch-mand, selv om det er et sympatisk synspunkt, at demokrati opbygges gennem samtale og konsensus. Men jeg er matematiker og derfor formalist som Alf Ross, der fastslog, at for at vi overhovedet kan tale om demokrati, er vi nødt til at have en formaliseret retsstat. Vi skal ikke blot tale om at værne om ytringsfriheden for så at lave særlove. Det bliver farligt, når lovgivning bliver hurtig og begrundet i, at »vi alle kan blive enige om de bedste hensigter«.

Det talte man ikke om

Øjnene bag brillerne glider til siden, og han vrider sig let i stolen, for fraværet i livsfortællingen er ikke til

at komme uden om.

- Jo, min far blev medlem af NSDAP. Jeg har talt med ham om, hvordan han blev afnazificeret i 1948. Men hverken jeg eller mine tre søskende har nogensinde talt med ham om holocaust. Det gjorde vi bare ikke. Men han har jo ikke kunnet undgå at kende til koncentrationslejrene, fordi han administrerede jernbanedriften ved østfronten i Kiev og Riga. Alle de mange godstog, som pludselig kom tomme tilbage, siger Bernhard Booss-Bavnbek og tilføjer:

- Skulle vi have spurgt ham direkte? Vi valgte at lade være. Der er forskel mellem familiære anliggender og de forhold, der vedrører individ og stat. Staten må og skal give informationsfrihed og respektere de borgerlige frihedsrettigheder.

sj@sn.dk

DANMARK RUNDT

Inger Støjberg - her på vej til fest på Fredensborg Slot - har en kedelig rekord. Foto: Mathias Løvgreen Bojesen/Scanpix

Støjberg er sløjest til at svare

KØBENHAVN: Hvad enten man er skoleelev eller minister i Folketinget, kan det være svært at leve op til en deadline. Nogle ministre har dog bedre styr på svarfristerne end andre, og i bunden af listen finder man udlændinge- og integrationsminister Inger Støjberg (V). Det fremgår af svarstatistikken fra Udvalget for Forretningsordenen.

I andet kvartal blev kun 20 procent af svarene på paragraf 20-spørgsmål fra ministerens bord afleveret til tiden, mens det for første kvartal var 70 procent af svarene.

Begge tal er betydeligt under hendes ministerkollegers. Alle ministre er forpligtet til at svare på lovføringsmedlemmernes spørgsmål inden for fire uger.

/ritzau/

Vred nyskilt mand gik amok

HJØRRING: Da en 63-årig mand blev skilt fra sin kone, blæste konens advokatsagen op.

Det mente manden i hvert fald.

Natten til torsdag tog han sin hævn og smadrede ruder med et koben på advokatkontoret, politistationen og Retten i Hjørring, inden han tog hjem til advokaten og malede fortovet foran boligen sort.

Hærværk og trusler har

resulteret i en dom på tre måneders betinget fængsel ved Retten i Hjørring, fortæller senioranklager Peter Rask.

- Han tilstod det hele og sagde, at det var, fordi han var blevet vred. Nu skulle han nok lade være med at gøre mere, siger senioranklageren.

Da manden havde en returbillet til Bangkok til lørdag, valgte dommeren at gøre dommen betinget.

/ritzau/

Furesøen har tidligere fået kunstigt åndedræt.

Foto: Allan Nørregaard

Fjord får kunstigt åndedræt

AALBORG: Vandet i Mariagerfjord får måske kunstigt åndedræt. Naturstyrelsen vil bruge en halv million kroner på at få undersøgt, om man med fordel kan pumpe luft ned i det iltfattige fjordvand. Indholdet af næringsstoffer i fjordvandet er langsomt dalende.

- Det vil tage mange år, før fjorden igen er i balance. Indtil da kunne man hjælpe naturen på vej ved at ilte fjorden, siger Jørgen Ussing, natur- og miljøchef i Mariagerfjord Kommune til P4 Nordjylland.

Noget lignende er med held gennemført i Hald Sø og Furesø.

- Men det er første gang, man i givet fald forsøger sig med at ilte saltvand med det formål, siger Jørgen Ussing.